

کوشتنی دوعا و پۆشنبیری بی فه پر

شه‌مال علی

shemalali@yahoo.com

کاردانه‌وه‌یه‌ک که تاوانی کوشتنی دوعا به دواى خۆیدا هینا له ناو پۆشنبیری زāl له کوردستان جیگای تیرپامان و پرسیارو پرهنه‌یه. ئەم مامه‌له‌یه له‌گه‌ڵ پۆشنبیری زāl و پۆشنبیراندا بۆیه پێویسته، چونکه ئەوه‌ی سه‌بارهت به‌م تاوانه قیزه‌ونه له پيگای ده‌زگا راگه‌ياننده‌کان و پۆژنامه‌کانه‌وه ده‌رخواردی مێشکی خه‌لک ده‌دریټ په‌نگدانه‌وه‌ی راسته‌وخۆی له‌سه‌ر شیوازی پووبه‌پوو بوونه‌وه‌ی ئەم تاوانه‌و کوشتنی ژنان به‌گشتی هه‌یه.

پووداوی دلته‌زینی به‌رده‌بارانکردنی دوعا وینه‌یه‌کی زۆر ترسناکی له بارودۆخی ئیستای کوردستان نیشانداین. دیمه‌نیکى بئ پتووش و بئ ده‌ستکاری و راسته‌قینه‌ی له‌و درنده‌یه‌ نیشانداین که به‌سه‌ر کۆمه‌لگای کوردستان و عیراقداسه‌پینراوه، ئەم پووداوه ده‌لاقه‌یه‌که که ده‌توانین لێیه‌وه بۆ هه‌موو ئەو سته‌م و نایه‌کسانى و به‌روپاش گه‌رانه‌وه‌یه‌ بپوانین که له کۆمه‌لگای کوردستاندا هه‌یه. باکگراوندی پشت شانگه‌ری هه‌نجن کردنی جه‌سته‌ی دوعا ئەو له‌به‌ریه‌کترانانى مه‌ده‌نیه‌ت و ئەو عه‌شیره‌تگه‌ریه‌یه که هه‌موو کونج و گۆشه‌یه‌کی ئەم کۆمه‌لگایه‌ی داگیر کردووه، هه‌ر بۆیه هه‌لوێست له‌سه‌ر ئەم تاوانه به‌هه‌ر شیوازیک بێت، هه‌لوێسته به‌رامبه‌ر هه‌موو ئەو هیزه‌ ديارو خۆچه‌شارداوه‌ی که له کوشتنی بیبه‌زه‌بیانه‌ی دوعادا ئاماده‌بیان هه‌یه.

کوشتنی دوعا به‌ره‌می که‌لتوریکی پیاوسالارانو ناموس په‌رستانه‌ی دژی مرۆفه، به‌لام پۆشنبیرییه‌ک که له‌م ئاسته‌دا ده‌وه‌ستیت و ناتوانیت زه‌مینه‌کانی ژیانه‌وه‌و قه‌له‌وبوونی ئەم که‌لتوره‌مان پێ بلیت هه‌چی زیاتر ناخاته سه‌ر وینه‌یه‌ک که له پيگای مۆبایله‌کانه‌وه به‌ ئیمه‌ گه‌یشته. پۆشنبیرییه‌ک که هیزه‌ ماددییه‌کانی پشت دووباره به‌ره‌مهاتنه‌وه‌ی فه‌ره‌ه‌نگی عه‌شیره‌تگه‌ی و ژنکوژیان بۆ نادۆزیته‌وه‌و ناتوانیت ئەو هیزه‌ ماددییه‌نه‌مان پێ ئاشنا بکات که له جه‌نگ به‌رامبه‌ر ئەم هه‌موو کۆنه‌په‌رستییه‌ ده‌وه‌ستیته‌وه، پۆشنبیرییه‌کی نه‌زۆکو بئ به‌ره‌م بئ فه‌رپه، نه‌ سانتیمه‌تریکی له حه‌قیقه‌ت نزیکمان ده‌خاته‌وه‌و نه‌ له چاکترین حالته‌دا له ئەسه‌فو ئاخ و داخ زیاترمان پێ ده‌لیت.

مه‌ریوان وریا قانع له (کۆمه‌لگا و جه‌للاده‌کانی (به‌ریه‌یه‌کانی)) که له ژماره‌کانی 68 و 69 و 70 ئاوینه‌دا بلاویوته‌وه، نمونه‌یه‌کی ئەو پۆشنبیرانه‌یه که شاره‌زایی خۆی سه‌بارهت به‌ فیکرو فلسفه‌ ده‌خاته خزمه‌ت لێلکردنی وینه‌یه‌که‌وه که به‌ر له لێکدانه‌وه‌کانی ئەو زۆر پۆشنتره. مه‌حکوم کردنی کۆمه‌لگا به‌ گشتی به‌ به‌ریه‌ریه‌ت له جیگای ئەوه‌ی شوپنپیی فه‌ره‌ه‌نگی ژنکوژیان بۆ بگریټ، خه‌ریکه به‌ توله‌ پیری چاره‌سه‌ری فه‌ردی و پزگارکردنی نوخه‌و قسه‌ی گشتی و بئ ئەنجام سه‌بارهت به‌ دیالۆگو له‌یه‌گه‌په‌شتن به‌ره‌وه‌ ناشوینئاوامان ده‌بات. حوکمی گشتگیرانه سه‌بارهت به‌ به‌ریه‌ریه‌تی کۆمه‌لگا جگه له‌وه‌ی ده‌ربیرینی خۆبه‌گه‌وره‌زانینیکی نوخه‌به‌گه‌رایانه‌ی بئ ته‌فسیره، پیگومک‌پیه‌کی ئاشکرا و په‌رده‌پۆشکردنی بکوژانی راسته‌قینه‌ی دوعایه.

کوشتنی دوعا وه‌ک نمونه‌یه‌ک له کوشتن و ئەنفالکردنی ژنان له کوردستان نه‌ده‌کرا بکه‌وێته پێش هه‌ولێ کوشتن و خه‌فه‌کردنی ئینسانیه‌ت و مۆدێرنیزی ناو کۆمه‌لگای کوردستانه‌وه. نه‌ده‌کرا بکه‌وێته پێش خولقانی ئەو بارودۆخه‌ی که ته‌واوی به‌ها ئینسانی و ئازادبخوازیه‌کانی ناو کۆمه‌لگای تیا ژیر پێ نراوه. نه‌یده‌توانی ئەنجامی ژیاندنه‌وه‌و قه‌له‌وکردنی ئینتیمای فه‌ره‌ه‌نگی دواکه‌وووتنه‌ی عه‌شیره‌تی نه‌بیټ له لایه‌ن ده‌سه‌لاتی کوردایه‌تییه‌وه. ده‌سه‌لاتیک که ناتوانیت له سایه‌ی فه‌ره‌ه‌نگ و پیاوانه‌ مۆدێرن و هاوچه‌رخه‌کان پۆژیکیش درێژه به‌م شیوازه له ژیا‌ن و مانه‌وه‌ی خۆی بدات.

مه‌حکوم کردنی هه‌موو کۆمه‌لگا دانسته یان نا دانسته پاساوه‌یتانه‌وه‌و ته‌بریئه‌ کردنی ده‌سه‌لاتی کوردایه‌تییه له میژووی په‌شی

ژنکوژی. کئ ههیه نه زانیت که کوردایه تی له یه که مین پۆژه کانی دهسه لاتداریتیه وه به لیسته وه که وته شوین ژنان بۆ تیرۆر کردنیان و به و شیوه یه ش به کرده وه هه موو به ربه سستیکی ئه خلاقو ئینسانی له بهردهم ئه نفالکردنی ژاندا وه لانا؟ کئ ههیه ئه و پاستیه درک نه کات، که فرههنگی ژنکوژی و پیاوسالاری و ناموسپه رستی وه ک به شیکه دانه براو له فرههنگی عه شیره تگری له لایه ن کوردایه تیه وه برهوی پئ ددریت و به نه خشه وه دووباره به ره مه ده هیتریتیه وه؟

باسکردن له فرههنگو کرده وهی موقته داکانو عه لی حه سه ن مه جیده کان لای مه ریوان بۆ خۆلادانه له باسکردنی فرههنگی تاله بانیه کانو بارزانیه کان. ده نا نه ک هه ر له که یسی ده یان هه زار ژن که له ماوه ی شانزه سالی پابردوو په شه کوژ کراون، به لکو له خودی نه امیشی ئیحتیفالیانه ی به رده بارانکردنی دوعادا کوردایه تی و ده سه لاته که ی له سه ر شانۆو له پشتی شانۆش ئاماده ن. پیکه نینی سه ر پووی پۆلیسه کانی ده سه لات به دیار دیمه نی به بلۆک کوشتنی دوعاوه و هه یچ نه کردن له به رامبه ر که یسی پۆژان و په لامار بۆ سه ر شیخان و ئاهه نگێپان به سووتاندنی په رستگای یه زیدیه کان چه ند هه فته له وه به ر شابه تی ئه م پاستیه ن.

جیگای سه رجه که پۆشنبیرییه ک که پۆژه ی دروستکردنی ئینسانی په خنه گری کردوو به میحوه ری کارکردنی هه یچ کات نه یوانیوه به جورئه ته وه به دیدیکی په خنه گرانه وه بۆ خۆی بپوانیت. ئه م پۆشنبیرییه که له گه ل ده رکه وتنی ده سه لاتنی کوردایه تی ئه ویش که وتۆته سه رشانۆو کار ده کاتو بپیار وابوو مرۆفی په خنه گر دروست بکاتو سه ره نجام به فشاری ئه و کۆمه لگا بگوریت، هه یچ کات له خۆی نا پرسیت که ئه مه بۆ نه هاته دی؟ شانزه سال پۆشنگری ئه نجامه که ی بوو به وه ی کۆمه لگا به ربه ریه یه؟ ئه ی ئیوه چ کاره بوون؟ لانی که می ئه نجامیک که ده بوو ئه م پۆشنبیرییه لانی که م له کوشتنی دوعا بیگرته یه ئه وه بوو که ئیتر ئه م پۆژه یه و ئه م قسانه پووچه و فه ری نییه .

کوشتنی بی به زه بیانه ی دوعا نه ک بۆ ناشتکردنه وه ی جه للا ده کان له گه ل کۆمه لگا- جا ناشتکردنه وه هه ر مانایه کی هه بیته نه ک بۆ کاری هۆشیارکردنه وه و پۆشنگری و دیالۆگو... هتد به لکو بۆ هه نگاوه لگرتنی عه مه لی و کارسان بانگه وازمان ده کات. کۆمه لگا به ربه ری نییه، دیلی به ربه ریه کانه. له به رامبه ر ئه م هه یزه دیلکه ره شدا هه یزگه لی مه دهنی و هه ولی نه پساره بۆ ئال وگور بوونی هه یه. له بواری وه ستانه وه له به رامبه ر تاوانی کوشتنی ژانداو له زۆر کایه ی تری ژاندا له کوردستان ئه وه ی وه لامده داته وه کاری گه وه ی کۆمه لایه تی و یه کخستنی توانا و هه یزه بۆ پووبه پووبونه وه ی ده سه لاتنی کوردایه تی و به رپرس کردنی له به رامبه ر زۆنگاویکا که خولقاندویه تی. هه ر پۆشنبیرییه ک بۆ ئه مه کار ناکاتو قسه یه کی بۆ ئه مه پئ نییه، بی ده نگ بیته باشته ده نا ته نها بی فه ری و پووچی خۆی ئاشکرا ده کات.

2007-5-27